

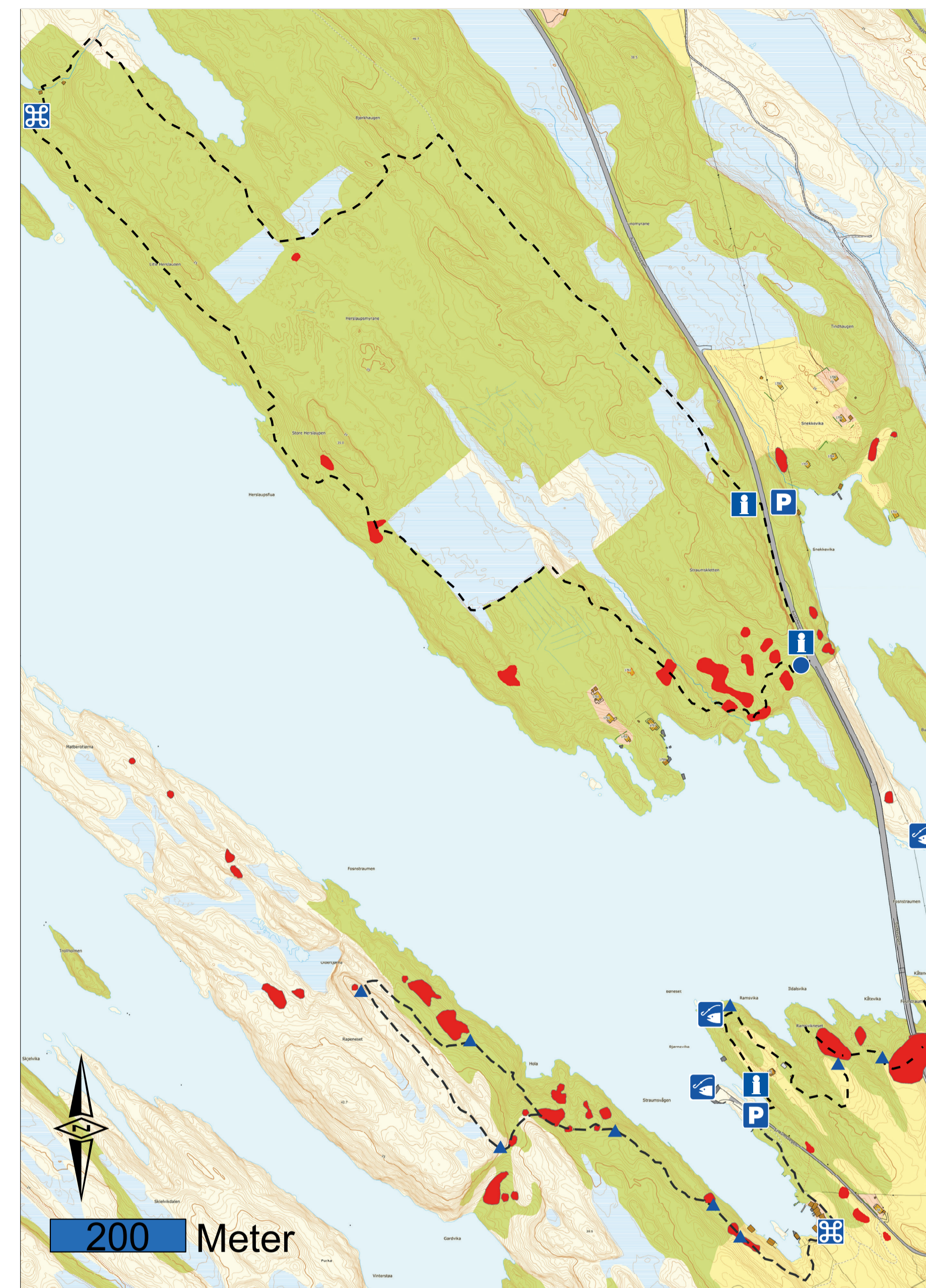
STEINALDEREN VED FOSNSTRÅUMEN

The Stone Age at Fosnstraumen

N I steinalderen var Fosnstraumen ein sentral plass i 5000 år, og den viktigaste grunnen er den kraftige tidevasstraumen som kvar dag fyller og tømmer bassenget i Lurefjorden. Det fører til konsentrasjon av plankton, som gjer at det er meir fisk, sjøpattedyr og sjøfugl her enn andre stader. Dei som budde her var fangstfolk som hadde telta og husa sine nede ved stranda. Fleire stader har det truleg budd fleire familiar på same plass, spesielt omkring det smalaste partiet i straumen der hamnene var gode. Mykje av fisket og selfangsten gjekk føre seg ute i straumen, men dei farta også vidt omkring med båt. Hjort og villsvin jakta dei inne på øyane.

GB During the Stone Age Fosnstraumen was an important area for 5000 years. The main reason is the high concentration of plankton in the tidal current channel. This led to an abundance of fish, birds, marine mammals - and people. Archaeological excavations of these sites have contributed important insights. Stone projectile points and bones of red deer and wild boar show that people were big game hunters. Bone hooks and numerous fish bones show that fishing took place in the channel. People produced and maintained their own tool-kits, and they prepared and consumed food at the settlement sites. These were sedentary populations, but some of them also travelled far to procure raw materials for stone tools and to participate in contact networks. Through such networks they acquired flint axes, and also agricultural products such as barley, wheat and probably cattle and sheep. By the end of the Stone Age, the hunter-fisher sites along the channel were abandoned in favour of local areas which were better suited to agriculture.

Slik kan ein tenkja seg ein buplass i Fosnstraumen i steinalderen.

VANDRING PÅ STEINALDERSTIANE

Det er merka turstiar på begge sidene av Fosnstraumen. Langs stiane er det sett opp informasjonsskilt som fortel om steinalderbuplassane du passerer undervegs. På kvart av skilta finn du også ein QR-kode som tar deg til ei nettside der du finn meir informasjon om steinalderen ved Fosnstraumen. Steinalderfunna er freda og det er viktig å ikkje skada desse spora frå fortida. Det er difor ikkje lov å grava i marka eller å brenna bål i områda der det er funn frå steinalderen.

LIVET VED FOSNSTRÅUMEN

Dei sær store buplassane ved Fosnstraumen i steinalderen tyder på at dei budde fast på denne staden. Dei jakta og fanga fisk heile året rundt. Funn av bein av makrell i eldstadene viser at dei var her om sumaren, medan beina av alkekonge viser at dei var her vinterstid. Men heilt bufaste var dei ikkje, og nokre av dei reiste langt. I eldre steinalder måtte dei til Bømlø for å få fatt i gode materiale for steinøksar. Øksar og plater som vart brukt til sliping av øksar og beinkrokar fekk dei fatt i oppe i Sunnfjord. I yngre steinalder gjekk reisene endå lengre, og dei oppretta kontakt mot folk som dreiv jordbruk på austlandet og i Sør Skandinavia. Keramikken og øksar av flint fekk dei gjennom desse nettverka.

BUPLASSANE

Buplassane var der dei ordna fangsten og viltet. Kjøtet steika dei på små opne eldstader inne i husa. I eldstadene er det mykje brente bein av alle slags dyr og fisk. Dei har ete både lange og laks, men seien var - som idag - den mest vanlege fiskearten. På buplassane frå yngre steinalder vart det funne skår av keramikkar. Kara brukte dei til oppbevaring av mat eller til å koka i. Men dei åt ikkje berre fisk og kjøt. Dei naturvitskaplege granskningane på buplassane viser at dei som budde der sank a brlngbær og hasselnøtter. Truleg har dei hatt alle slags spiselige plantar på menyen.

DAGENS HAVNIVÅ

LANDHEVING Havnivået har endra seg over tid, og i steinalderen sto havet mykje høgare enn idag. Folk budde i strandkanten, og når havnivået endra seg vart buplassane flytta etter. På illustrasjonen over er havnivået som idag, men på illustrasjonen under er klokka skrudd attende til eldre steinalder. Nokre buplassar ligg allereie langt frå havet og er forlatt, medan andre ligg under havoverflata og er enda ikkje tatt i bruk.

HAVNIVÅ I ELDERE STEINALDER

FRÅ FANGST OG FISKE TIL JORDBRUK

Under granskning av buplassane ved Fosnstraumen tok botanikarane ut prøvar av pollen frå jordlaga frå steinalder og frå myra utanfor buplassane. Det dukka opp pollen av kveite og bygg i laga frå yngre steinalder. Dessutan synte pollenanalysane at terrenget i nærleiken av buplassane vart beita ned i denne perioden. Dette viser at fangstfolka er var blandt dei fyrste i Noreg som eksperimenterte med jordbruk og husdyrhald. I slutten av perioden yngre steinalder kom jordbruket for fullt. Då vart buplassane ved sjøen avvikla og dei rydda i staden jorda der gardane ligg idag på Straume og Fønnes.

JAKT OG REISKAP - KVA FORTEL FUNNA?

Dei arkeologiske utgravingane ved Fosnstraumen viser at pil og boge var viktige jaktreiskap. Pilspissane laga dei av kvasse steinsorter som flint, kvarts og rhyolitt. Rhyolitten fekk dei fatt i på toppen av Siggjo på Bømlø der dei braut den ut i fast fjell. Dei hadde harpunar for å fanga flatfisk og krokar og fiskesøkke for stongfiske og snørefiske frå båt. Både harpunar og krokar var laga av hjortebone, medan søkka var av kleberstein. Alle desse reiskapane laga dei sjølv på buplassane, der arkeologane finn spor etter både hogging av stein og sliping av bein. Skinnskraparane av stein viser at dei laga klede og tverrøksene bruka dei til utholing av kar av tre eller til å laga stammebåtar.

